

Георги Старделов

РАСКАЖУВАЧКИОТ СВЕТ НА ЖИВКО ЧИНГО

Првата збирка раскази на Живко Чинго* *Пасквелија*, која се појави во 1962 година, беше дочекана како литературно откровение. Таа навести и потврди голем мајстор на расказот, еден од водечките имиња на оваа раскажувачка форма не само во македонската; туку и во современата југословенска литература. Три години подоцна, 1965-та, овој автор ја објави и втората книга раскази *Нова Пасквелија*, која го повтори големиот успех на првата книга. Следната, 1966-та, Чинго го објави чудесниот роман за деца *Сребрениите снегови*, а во 1971-та и вториот свој роман *Големата вода*. И двата овие романи претставуваат значајни Дострели и на творештвото на Живко Чинго и на македонската литература воопшто. Последната книга раскази на овој бележит автор, *Вљубен дух*, се појави 1976-та на српско-хрватски јазик. Сиве овие пет прозни дела на Чинго го потврдија овој автор со нему својствениот раскажувачки свет, исклучителен по својата оригиналност и самосвојност. Но, тие потврдија и еден ретко сугестивен прозен израз, кој пленува со својата едноставност, со својата поетичност и непосредност, со својата раскажувачка драматика.

Светот на Живко Чинго е чудесната земја Пасквелија (според селото Пасквел, некаде покрај езерата), колку имагинарна, толку и сурово стварна. Неговата проза, всушност, ги открива големите тектонски поместувања во животот на луѓето во оваа долина од времето на окупацијата и нејзиниот пораз, преку големите социјални потреси што ги донесе Револуцијата на село, особено низ чинот на колективизацијата, па до трагичните миграциони процеси на пасквелиските селани најпрвин кон градот, потем и кон некои прекуокеански земји. Раскажувачкиот свет на Живко Чинго е опседнат од една драматична револуционерна тематика на нашето живеење, откривајќи ни во него бурни, преломни и потресни настани, почнувајќи од четириесеттите години па сè до денес.

Во расказите на Живко Чинго се судираат два света: светот на стариот патријархален начин на живеење, типичен за примитивната свест на нашето село опседната со суеверија, со магиско чувствување и доживување на светот, со празноверија, со верување во чуда, во зли духови, во преданија и легенди, и светот кој неумоливо се раѓа, светот на Револуцијата која го изместува старото од своето претходно лежиште и воспоставува пов поредок, едно ново животно начело на постоењето, еден нов тек на животот,

Целокупната негова проза, на еден вонредно сугестивен уметнички начин, покажува дека раѓањето на новото секогаш го придружуваат жестоки судири, несовладливи дилеми, одродувања и застрашувања и дека вистината и вистинитоста во нивното уметничко пресоздавање ќе ги исчисти идеалите на Револуцијата во нејзиниот победоносен настап.

Оригиналноста и сугестивноста на прозата на Живко Чинго ја определува, пред сè, уметноста на неговото раскажување. Неговата раскажувачка дарба е огромна. Неговите раскази делуваат како да се раскажани во еден здив. Во нив го препознаваме раскажувачкиот дух од легендите, преданијата, приказните, вкрстен со раскажувачкиот говор од апокрифните текстови на манастирските ракописи. Сугестивната магиска сила на неговото раскажување не потекнува само од грандиозноста и ретката возбудиливост на фабуларните текови на настаните во неговата проза, кои имаат митски димензии, туку и од големата моќ на неговиот прозен израз, преполн со грандиозни и возбудиливи поетски слики, кои доловуваат една згусната атмосфера и во пејсажот на природата и во внатрешната бездна на човекот. Неговиот прозен израз пленува со својата едноставност и непосредност во нарацијата, со поетскиот набој, со наивистичката, фолклорната дикција, кои сите обликуваат еден згуснат и модерен прозен говор од врвен дострел. Неговиот прозен израз е своевиден спој на поетското и хуморното, на фантастичното и стварното, на конкретното и алегоричното, на фантазмагоричното и реалното, на поетскиот одблесок и суровиот факт. Затоа неговата проза делува час како алегии на некои современи социјални ситуации, час како фактографски вистини, час како сон, час како јаве, час како дух, час како сурова стварност, час како реално, час како надреално. Токму на тоа се должи фактот што оваа исклучителна прозна уметност претставува возбудилива слика за драмата на човекот во големиот историски пресврт што го донесоа револуционерните импулси на нашето време.

Времето кое се откри во расказите на Ж. Чинго е време на некое длабинско поместување во животот на луѓето. Тие дење и ноќе патуваат низ пределите во некој чуден внатрешен занес. Се појавуваат и исчезнуваат како сенки. Тоа е време во кое се разнесуваат апокалиптични гласови што ги измислуваат луѓето, дека карпите почнале да се отвораат, дека каменот пуштил глас, дека некој глуттар прочул, а дека некој мутав прозборел. Чинго извонредно ја открива онаа атмосфера на гласови што заразно се шират, како и стравот што се распространува низ таа матна река од уплашени и несреќни луѓе што кинисале на разни страни. Во сета таа атмосфера ги распознаваме драматските процеси на миграцијата, овој наш дваесетти век во кој сè се измешало.

Не би било достатно да се рече дека расказите на Ж. Чинго ја откриваат примитивната селска свест оптоварена со суеверија и празноверија. Расказите на Живко Чинго, воопшто, носат во себе повеќе слоеви. Едниот — реалниот — слој е лесно распознатлив, тој е стожерот на раскажувачката фабула и, кога судиме според него, тогаш со леснина ја определуваме темата на расказите. Меѓутоа, во расказите на Чинго постои и еден иреален слој, кој не е секогаш рационално дофатлив и кој на настанот му дава двојна смисла: зад реченото да се подразбира и нешто друго и нешто повеќе од реченото. Но, над овие два слоја во расказите на Чинго секогаш доминира поетскиот слој како најважен елемент на неговата раскажувачка структура. Поетскиот слој ја доловува онаа специфично чинговска згусната атмосфера на извонредни описи, кои ја следат драматиката на настанот, атмосферата на множество симболи и аналогии што потекнуваат од временските прилики, од однесувањето на луѓето и животните, од нивното меѓусебно разбирање или недоразбирање.

Сето тоа, севкупно, на прозата на Живко Чинго ѝ втиснува печат на сугестивна поетска слика за животот на човекот во бескрајот на неговото постоење.

(1977)

*Овој прилог претставува проширена верзија на текстот објавен во учебникот *Литература за IV клас*, изд. Просветно дело, Скопје 1977. стр. 78—81.